

ספרי' – אוצר החסידים – ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
אחד עשר

היכל
רביעי

מאמרים
התחלת עבודה

להבין תכלית המכוון
מהתבוננות שבתפילה

מאת

כ"ק אדמו"ר הרב הגאון הגדול החסיד והעניו אור עולם
מופת הדור איש אלקים קדוש וטהור כ"ק שם תפארתו

מוה"ר דובער נבג"מ זי"ע

– אדמו"ר האמצעי –

יוצא לאור בפעם הראשונה מכת"י

על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות שבעים ושבע לבריאה

MAAMARIM
HASCHOLAS HOAVODAH
LEHOVIN TACHLIS HAMECHUVAN MEHISBONENUS SHEBETEFILLAH

Copyright © 2017

by

Kehot Publication Society

770 Eastern Parkway / Brooklyn, New York 11213

(718) 774-4000 / FAX (718) 774-2718

editor@kehot.com

Orders Department:

291 Kingston Avenue / Brooklyn, New York 11213

(718) 778-0226 / FAX (718) 778-4148

www.kehot.com

All rights reserved.

The Kehot logo is a trademark of Merkos L'Inyonei Chinuch.

Printed in the United States of America

מפתח

III	פתח דבר
ה	התחלת עבודה
יב	להבין תכלית המכוון מהתבוננות שבתפילה
יח	סקירה קצרה אודות ספרי אדמו"ר האמצעי
כ	מקורות והערות

פתח דבר

הננו מוציאים לאור שני מאמרים מכ"ק אדמו"ר האמצעי: ד"ה התחלת עבודה וד"ה להבין תכלית המכוון מהתבוננות שבתפילה לכ"ק אדמו"ר האמצעי.

המאמרים נדפסים כאן בפעם הראשונה מכתבי-יד מעתיקים. מתוך כמה כתבי-יד נדפס המאמרים מאחד מהם (כמצויין לקמן בסוף הקונטרס), וכמה מהשינויים ביניהם צוינו בשולי הגליון.

כמו בשאר ההוצאות באו בשולי הגליון איזה מראי מקומות וצינונים – נערכו ע"י הרה"ת ר' אלכסנדר זיסקינד שי' פיקארסקי.

מערכת „אוצר החסידים”

ערב שבת קודש פ' חזון, ה' מנ"א, ה'תשע"ז
יום ההילולא של האריז"ל החי
ברוקלין, נ.י.

---

(1) ובכקשה רבה שכל מי שיש בידו עוד כת"י, או נוסח שונה למאמרים אלו, יודיענו בהקדם וזכות הרבים תלוי בו.

דרוש מהרב מו"ה דוב בער בהרב שניאור זלמן ז"ל

התחלת עבודה, מה מתפללין (וואש איז דער תכלית פון דער עבודה), היות ואהבת את ה' פ' לשון אבה: (מע זאל וועלין אז זאל ווערין א קלעפ אין הארצין), שיהי' הוי' אלקיך: פ' שיהי' הוי' בבחי' גילוי היינו אלקיך (דיין גאט). דהיינו כשם שהנשמה ממלא את הגוף: כך הקב"ה ממלא את כל עלמין (און מיר זעהען אז דעם גוף און ניט דעם חיות אעפ"כ איז נתאמת אצלינו אז דער עיקר איז דער חיות והגוף? טפל), והראי' ב[ש]עת הסתלקות החיות הגוף כלה ונפסד. כך כתיב לאהבה את הוי' אלקיך כי הוא חייך: צ"ל שהעיקר המחי' כל דבר (און ניט וואש מע זעט אן). און איך אפשר לבוא לזה שיהי' הוי' אלקיך, יש לזה ב' הכנות: א' למשל אור דוחה חושך פ' כשמדליק נר בבית אפל ממילא נדחה החושך, כך בתפילה כתיב ואתה תאיר נריי' היינו כשמתבונן בגדולת ה' (אז דער חיות איז דער עיקר ווערט ממילא ואהבת. וו[א]רום תכלית בריאת העולמות בשביל [שיהי'] התגלות אלקות¹²).

ואיך יתבונן הנה כתיב ראה נתתי לפניך היום את החיים ואת הטוב ואת המות¹³
כו' ובחרת בחיים¹⁴ צ"ל מהו מות, (דאש איז אזו א זאך וואש ווערט כלה ונפסד) למשל אחר מיתה הגוף כלה ונפסד, וכן עץ כשנרקב נק' ג"כ מות וכה"ג

1) התחלת עבודה: לכמה ענינים שבמאמר זה ראה גם מאמרי אדה"ז על ענינים ח"ב ע' תיב ואילך. המאמר שלאח"ז ד"ה להבין תכלית המכוון מהתבוננות שבתפילה הוא כנראה שייך למאמר זה.

עוד ע"ד המאמר ראה לקמן במקורות והערות.

2) ואהבת את ה': ואתחנן ו, ה.

3) ואהבת את ה' פ' לשון אבה: ראה ס' שרש ישע שרש אבה הובא בס' החקירה להצ"צ מערכת אבה צא, א. מערכת אהב צב, רע"א – ובמהדורת אותיות מרובעות (תשס"ג) צד, א. לקו"ת בהעלותך כט, רע"ד. מאמרי אדה"א הנחות תקע"ז ע' רסד. וש"נ. תו"ח בשלח קצט, ב. וש"נ. מאמר ד"ה החדש הזה לכם תשיל (תו"מ התוועדויות ח"ס ע' 37): וכדפי' אדמו"ר מהר"ש דאהבה היא מלשון אבה ורצון (בסה"מ תר"ל ע' רפז).

4) ואהבת . . . שיהי' הוי' אלקיך: ראה לקו"ת דברים א, ב. שמע"צ פח, רע"ג.

5) כשם שהנשמה ממלא את הגוף: ראה ברכות י, א. ויקרא רבא פ"ד, ח. מדרש תהלים קג, א. מאמרי אדה"ז על פרשיות התורה ח"ב ע' תקטו. מאמרי אדה"א בראשית ע' צד. ויקרא ח"ב ע' תרמה. ע' תשצה ושם: ובגמ' א' להיפך מה הקב"ה ממלא כך הנשמה. הנחות תקע"ז ע' לה. וש"נ. סה"מ תרפ"ה ע' לט. רשימת המנורה לכ"ק אדמו"ר זי"ע (קה"ת תשנ"ח) ע' פ ספ"ג.

6) ממלא את [אד': ליתא] כל עלמין: זהו רע"מ פינחס רכה, א.

7) והגוף: א: און דער גוף איז.

8) לאהבה את הוי' אלקיך כי הוא חייך: נצבים ל, כ – בדילוג.

9) צ"ל: כה: צריך להבין.

10) יש לזה ב' הכנות: ראה גם בסיום המאמר.

11) ואתה תאיר נרי: ע"פ שמואל"ב כב, כט: תהלים יח, כט – ושם: כי אתה. ראה יוצרות לשבת שלישי אחרי פסח בקטע, "ארוית הדיחו פזורה". מאמרי אדה"א דברים ח"ב ע' תקכב.

12) תכלית בריאת העולמות בשביל [שיהי'] התגלות אלקות: ראה גם סה"מ תרל"א ח"א ע' נב.

13) ראה נתתי . . . הטוב ואת המות: נצבים ל, טו. בכמה מהכתי' בא הכתוב בשינוי.

14) ובחרת בחיים: נצבים ל, יט.

התחלת עבודה

בשאר דברים, דכל שיש לו תחילה יש לו תכלה וסוף¹⁵. וזהו אותי עזבו מקור מים חיים לחצוב להם בארות בארות מים נשברים¹⁶. וזהו ישראל שבח"ל ע"ז בטהרה¹⁷ פי' ע"ז שמשנתחוה לעץ שכלה ונפסד לכן חייב סקילה¹⁸, כך כשאדם חושב בעניני עוה"ז היינו כבוד ותענוג¹⁹ וכה"ג ואפילו בדברים המותרים נק' ע"ז ג"כ, אך שהוא בטהרה. דהנה לכל דבר יש מקור כי אין לך עשב מלמטה שאין לו מזל מלמעלה²⁰, כך בני חיי ומזוני לאו בזכותא תליא מילתא רק במזלא תליא²¹ שכל [ה]השפעות עוה"ז נמשך מהמזל[נות] ע'22 שרים²³ למשל כשחושב בתאוות ממשיך משרו של עשו²⁴ ו[ו]א[ר]ום די מחשבה איז רוחני, ווי ער טוט אטראכט אין דער וועלט איז ער ממשיך אויף זיך תוספות רע מע' שרים). וזהו רוח אייתי רוח ואמשיך רוח²⁵, וזהו בתר דאתמשך בהאי עלמא²⁶, כי זהו אריכות הגלות ו[א]י[ל]ולי זה כבר בא משיח, רק מחמת שחושב בעניני עוה"ז ממשיך עליו תוספת רע ממש. כי זה החילוק [ש]בין ישראל לאוה"ע כי בישראל (איז קליפת נוגה און ניט רע ממש²⁷) והראי' דארז"ל הנותן סלע²⁸ בשביל שיחי' בני²⁹ הרי זה צדיק גמור, אעפ"י

15) דכל שיש לו תחילה יש לו תכלה וסוף: ראה חובת הלבבות שער היחוד ש"א, פ"ה. מאמרי אדה"ז על פרשיות התורה והמועדים ח"ב ע' תש. תקס"ח ח"א ע' תל. מאמרי אדה"א במדבר ח"ד ע' ואתצב. המשך תרס"ו ע' ח.

16) אותי עזבו מקור מים חיים לחצוב להם בארות בארות מים [אה: מחק תיבה זו] נשברים: ירמ' ב, יג – ושמ: בארות בארת נשברים אשר לא יכילו המים.

17) ישראל שבח"ל ע"ז בטהרה: ע"ז ח, סע"א. ראה גם מאמרי אדה"א שמות ח"ב ע' שעה. וש"נ. תריח שמות ח, א וש"נ. סה"מ תר"ל ע' קכת.

18) ע"ז שמשנתחוה . . חייב סקילה: ראה רמב"ם הל' עבודת כוכבים רפ"ג.

19) ותענוג: אבדה: ותאוות.

20) אין לך עשב מלמטה שאין לו מזל מלמעלה: ראה אוה"ת וארא כרך ח ע' ב'תתפג שמציון: הובא בר"ח פ"ה משער האהבה והוא במ"ר בראשית פ"ג, ו'. מאמרי אדה"א דברים ח"ג ע' תתמה. וש"נ. שם ע' תתעו ואילך. סה"מ תרמ"ב ע' קע. וש"נ. תרל"ז ח"א ע' ה. וש"נ.

21) בני חיי ומזוני . . במזלא תליא: ראה מו"ק כח, א. תוד"ה אין שבת קנו, א. תוד"ה מוסיפין יבמות נ, א. פרדס שער ההיכלות שכ"ד, ספ"ד. תניא פכ"ז ובמ"מ הגהות והערות קצרות לשם. תו"א תולדות כא, ריש ע"ב. ביאורו וירא יא, וואילך. פקודי נו, סע"א ואילך. לקו"ש כרך יא ע' 238. כרך ד ע' 1306. כרך ב ע' 632.

22) מהמזל[נות] ע"ז שרים: ראה תו"א נח ט, רע"א. ד. לקו"ת תצא לה, ד.

23) ע"ז שרים: ראה זהר בראשית מו, סע"ב. בלק קצג, רע"א ובהגהות מהר"ח אות א. אגה"ק סכ"ה קלט, ב. מאמרי אדה"ז תקס"ח ח"א ע' קנה. תקס"ז ס"ע שסו וע' שעו. מאמרי אדה"א דברים ח"ד ע' אשצח. וש"נ. שיא מח, אר. שע"ת עד, א הערה 2. אוה"ת זכר"י ע' תקח.

24) בתאוות ממשיך משרו של עשו: ראה שע"ת פה, ג. ד"ה באתי לגני תשל"ג ס"ד.

25) רוח אייתי רוח ואמשיך רוח: ראה זהר תרומה קסב, ריש ע"ב. מאמרי אדה"ז תקס"ח ח"ב ע' תשג. מאמרי אדה"א בראשית ע' רל. וש"נ.

26) בתר דאתמשך בהאי עלמא: ראה זהר ח"ש קכט, ב.

27) בישראל (איז קליפת נוגה און ניט רע ממש: ראה תניא פ"א.

28) דארז"ל הנותן סלע: בגמרא (שבהערה הבאה): האומר סלע זו לצדקה. בשו"ע אדה"ז (שבהערה הבאה): האומר הרי סלע זו לצדקה. בשי"א צב, א מובא ע"ד לשון הגמרא. אבל בקיצור לשם ע' 282: שהנותן סלע לצדקה. באור תורה לה"מ בהעלותך סק"ג ע' קפא: הנותן סלע לצדקה. מאמרי אדה"ז תקס"ד ע' צא. ויקרא ח"א ע' שצז. סה"מ תרנ"ה ע' קיח ע"ש. אגרות קודש כ"ק אדמו"ר זי"ע ח"ה ע' קמו: וידוע מרז"ל הנותן סלע לצדקה.

29) נותן סלע בשביל שיחי' בני: ראה פסחים ח, סע"א ואילך. וש"נ. שו"ע אדה"ז הל' פסח סת"ג, ס"ב בהגהה. הנסמן במאמרי אדה"א דברים ח"ב ע' תקצח. שע"ת עו, ג ובהערה 10.

שנותן בשביל כו', ו[ו]ארום ער גיט בוודאי פון צדקה וועגן נאר³⁰ ווייל ער איז אין דער וועלט וויל ער בשביל שיחי' כו' (דאין לך אדם שאין לו הרהורי תשובה³¹). ולהיפך באוה"ע כתיב וחסד לאומים חטאת³², כי חסד דעבדין לגרמיהו עבדין³³, לכן כשחושב בעניני עוה"ז ממשיך עליו תוספות רע מע' שרים ואינו יכול לבוא לידי הרהור תשובה ח"ו. דהנה כתיב עד יערה עלינו רוח ממרום³⁴ פי' [בלא] אתעדל"ת, בככ"י ב"ק מכרזת שובו³⁵ בנים³⁶. אך שאינו נשמע הכרוז, וכשאדם עושה איזה מצוה באמת נותנים לו שישמע הכרוז³⁷, דהיינו שפתאום נתעורר בתשובה בלי התבוננות כלל. דהנה אנו רואים שששועל מסתמא הוא עומד³⁹ בכח, אך שהוא בבחי' מקיף כמאמרז"ל אכל בי' עשרה שכונתא שריא⁴⁰, והראי' מדינאל דאע"ג דאיהו לא חזי מזלי חזי⁴¹. (אך פאר וואש טוט ער פארט ניט קיין תשובה⁴² מחמת [כ]שחושב בעניני עוה"ז ממשיך עליו תוספות רע מע"ש שיהי' נשתקע שם ח"ו כמאמר עבירה מלפפתו⁴³ שלא יהי' לו הרהורי תשובה. וזהו וירא את העם כי ברע הוא⁴⁴ פי' עצמ[ו]ת הרע⁴⁵. וזהו כי קצר המצע מהשתרע⁴⁶ להיות עליו ב' רעים בבת אחת ו[ו]ארום מיר זעהען אפילו בעניני⁴⁷ עוה"ז אז ער טראכט אין איין

(30) נאר: **אבדה**: רק.

(31) דאין לך אדם שאין לו הרהורי [בנה: הרהור] תשובה: ראה גם סה"ש תנשא' ע' 232.

(32) וחסד לאומים חטאת: משלי יד, לד. ראה גם הנסמן במאמרי אדה"א דברים ח"א ע' ח. סה"מ תרכ"ז ע' רב ואלך ובהנסמן שם. פלח הרמון (שמות) מג"א ע' שפכ ואילך.

(33) חסד דעבדין לגרמיהו עבדין: ראה ת"ז ת"ז כב, סע"א. תניא ספ"א.

(34) עד יערה עלינו רוח ממרום: ישעי' לב, טו. ראה גם המאמר שלאח"ז ד"ה להבין תכלית המכוון מההתבוננות שבתפילה על יד הערה 21. מאמרי אדה"א דברים ח"א ע' קו.

(35) בככ"י [**אבדה**: דבכ"י] ב"ק מכרזת שובו בנים: ראה זהר נשא קכו, א. מאמרי אדה"א ויקרא ח"א ע' ט. ושי"נ. תוי"ח וארא עח, ג. ושי"נ. המאמר שלאח"ז שם.

(36) שובו בנים: **א**: ניתוסף: שובכים. ירמ"י ג, יד. כב.

(37) וכשאדם עושה איזה מצוה באמת נותנים לו שישמע הכרוז: השווה המאמר שלאח"ז על יד הערה 28.

(38) לעשות: **אבה**: להיות.

(39) עומד: **אבה**: תמיד.

(40) אכל בי' [ה: ב] עשרה שכונתא שריא: ראה סנהדרין לט, א. תניא ספ"א ובמ"מ הגהות והע"ק לשם.

(41) מאמרי אדה"א שמות ח"א ע' יד. ושי"נ. ש"א מה, א. ד"ח עג, ג. לקו"ש כרך ב ס"ע 644 ואילך. כרך לח ע' 43.

(42) דאע"ג דאיהו לא חזי מזלי חזי: מגילה ג, א. ראה גם מאמרי אדה"א דברים שבהערה 34

(43) ניט קיין תשובה: **אבדה**: קיין תשובה ניט.

(44) עבירה מלפפתו: ראה סוטה ג, ב. ע"ז ה, א.

(45) וירא את העם כי ברע הוא: חיבור ב' פסוקים תשא לב, כה [ושם: וירא משה את העם]. כב [ושם: כי ברע הוא]. ראה גם מאמרי אדה"א על פרשיות התורה ח"ב ע' תרמב. תקס"ח ח"ב ע' תרפב. תקס"ט ע' רצג. שע"ת עז, ג. מאמרי אדה"א הנחות תקע"ז ע' קכא. במדבר ח"א ריש ע' קסה. תוי"ח מקץ רטו, ג ובהערה 36.

(46) כי ברע הוא פי' עצמ[ו]ת הרע: ראה בנוסף להערה שלפניו. תוי"ח ויחי קד, ד. מאמרי אדה"א תקס"ב ח"א ע' רסד. כתובים ח"ב ע' פא. מאמרי אדה"א הנחות תקע"ז ע' רצד. אמרי בינה שער הציצית קנג, ב. מאמר ד"ה דרשו את ה' בהמצאו בתר"מ סה"מ תשכ"ד ע' יא ואלך.

(47) קצר המצע מהשתרע: ישעי' כח, כ. ראה יומא ט, ב. חובת הלבבות שער חשבון הנפש ש"ח, פ"ג אופן כה.

(48) בעניני: **אבדה**: אין עניני.

התחלת עבודה

זאך קען ער ניט טראכטן אין אנדער זאך⁴⁸, וכ"ש אלקות ועניני עוה"ז שהם שני הפכים ממש, כמאמר אין אני והוא יכול לדור⁴⁹. וזהו והתברך בלבבו לאמר⁵⁰ התברך הוא מלשון ברכה והמשכה⁵¹ היינו (ער איז אף זיך) ממשיך תוספת רע ממש שיהי' בשרירות לבו⁵² שלא יבוא לידי הרהור תשובה ח"ו. וזהו למען ספות הרוה את הצמאה⁵³ הרוה פי' קליפה⁵⁴.

והעצה לזה להיות ממרא דחושבנא⁵⁵ כדי להיות ויצעקו אל ה' בצר להם⁵⁶ דהיינו עקירת הרצון, לכן צריך קודם הכנה הנק' ⁵⁷ להיות ממרא דחושבנא כדי שיהי' עקירת הרצון. וע"ז הי' מתפלל דה[מ]ע"ה הצילה מיד כלב יחידת⁵⁸, בחי' יחידת[ין] בחי' רצון שבקליפה. לכן אומרים בכל לילה בידך אפקיד רוחי ר"ת בא"ר⁵⁹, עלי באר ענו לה⁶⁰ פי' שיעלה מן הבאר, שלא ישתקע ח"ו בעצמות הרע והפעולה מזה כדי שיוכל לאמר למחר שלא עשני גוי⁶¹, דאיתא בכתבי האר"י ז"ל שלא נדבק בי נשמת גוי⁶². דהנה וואס מע טראכט ביי טאג ווייזט מען עם ביי נאכט⁶³ דאש וו[א]רום מע פירט עם אין היכלות הטומאה, און אז ביי עם איז עקירות הרצון אע"פ שמוליכין אותו בהיכלות הקליפות אינו נשתנה⁶⁴ שם, וו[א]רום ער האט עוקר גיוועזן דעם רצון.

-
- 48) טראכט אין איין זאך קען ער ניט טראכטן אין אנדער זאך: ראה גם שו"ע אדה"ז הל' ק"ש סע"ג, ס"א קו"א ג. סידור שער הת"ת צה, ב. תו"מ התוועדויות תשמ"ג ח"א ע' 145 ואילך.
- 49) אין אני והוא יכול [אבה: יכולין] לדור: סוטה ה, א. ערכין טו, ב.
- 50) והתברך בלבבו לאמר: נצבים כט, יח.
- 51) התברך הוא מלשון ברכה והמשכה: ראה מאמרי אדה"ז הקצרים ע' שפא. שע"ת ה, א.
- 52) בשרירות לבו: ע"פ נצבים כט, יח.
- 53) למען ספות הרוה את הצמאה: נצבים שם.
- 54) הרוה פי' קליפה: ראה מאמרי אדה"ז תקס"ז ע' שעו. שע"ת ד, ב: קליפת נוגה. מאמרי אדה"צ הנחות תרי"ד-תרט"ו ע' קע.
- 55) ממרא דחושבנא: ראה זהר קרח קעה, א. תניא פכ"ט.
- 56) ויצעקו אל ה' בצר להם: תהלים קו, ו. כח.
- 57) הנק': אה: הניל.
- 58) הצילה מיד כלב יחידתי: תהלים כב, כא – בדילוג. ראה גם מאמרי אדה"ז אתהלך לאזניא ע' קב ואילך.
- 59) לקו"ת פ' ראה כה, א ואילך. תבא מג, ד. תצא לו, ג. עט"ר ע' 52. סה"מ תש"ז ע' 193 וע' 195.
- 60) בידך אפקיד רוחי ר"ת בא"ר: תהלים לא, ו. ראה פע"ח שער ק"ש שעה"מט שט"ז, פ"ב. פ"י. שעה"כ ענין דרושי הלילה דרוש י. ספר הגלגולים פ"ח. משנת חסידים וסידור האריו"ל במקומו. סה"מ תר"ם ח"ב ע' תקלד. וש"נ.
- 61) עלי באר ענו לה: חוקת כא, יז. ראה מאמרי אדה"ז תק"ע ע' קפ"ד.
- 62) שלא עשני גוי: בברכות השחר.
- 63) בכתבי האר"י ז"ל שלא נדבק בי נשמת גוי: ראה משנת חסידים סדר מועד מסכת חצות פ"ג, משנה ז. מצת שמורים כוונת הברכות במקומו. שו"ע אדה"ז הל' ברכות סמ"ו, ס"ד. מאמרי אדה"א ויקרא ח"ב ע' תשג. וש"נ. תו"ח וארא עד, ב. וש"נ. לקו"ש כרך כו ע' 166-165. תו"מ התוועדויות ח"ל ע' 273. חל"ח ע' 168. חל"ט ע' 294. ש"פ תבוא תשל". התוועדויות תשמ"ה ח"ב ע' 434. וראה רקאנטי בראשית ד"ה ספר הזהר ורוזא. . ייהיב ממתנו בין צפון לדרום יב, א. ס"פ תצא. תולעת יעקב סוד ברכת השחר י, א. אור צדיקים תיקון התפלה ס"ח ו, ב.
- 64) וואס מע טראכט ביי טאג ווייזט מען עם ביי נאכט: ראה ברכות נה, סע"ב.
- 64) נשתנה: אבה: נשקע.

התחלת עבודה

ט

וזהו אין מתפללין אלא מתוך כובד ראש⁶⁵, תוך פי' וואש מער [את⁶⁶] איז נוגע אין הארצין קען ער ממשיך זיין מער אלקות. וזהו ולבי חלל בקרבי⁶⁷ למשל א כלי וואש דער חלל איז גרעסער קען מער אריין⁶⁸, וזהו יהי חסדך ה' עלינו כאשר יחלנו לך⁶⁹ כאשר יחלנו כך הוא החסדים. וזהו אשר לא נשא לשוא נפשו⁷⁰ (פי' נשא לשון הובין, אז זאל ניט זיין פאלש דער עקירת הרצון, וואן[א]רום מע קען זיך פארנארין עש דוכט זיך עש פאר דריסט עם וואש ער איז ווייט פון אלקות, אבער עש איז פאלש⁷¹, וכאשר לא נשא לשוא נפשו ישא ברכה מאת ד'⁷² פי' בחי' ברכה שיהי' ממשיך עליו אלקות וזהו פי'⁷³ ברוך אתה הוי' אלקינו⁷⁴ פי' ברוך שיהי' בחי' ברכה והמשכה שיהי' הוי' אלקינו, ובקש' ג"כ ואהבתי שיהי' הוי' אלקיך, כי הוי'⁷⁵ הוא בחי' סוכ"ע⁷⁶ אלקים פי' [הוא בחי'] ממכ"ע הוא כח הפועל⁷⁷ בנפעל⁷⁸ ונק' אל⁷⁹ מסתתרו⁸⁰ לכן נק' מיכאל וגבריאל⁸¹ וואן[א]רום דער כח אלקות איז אין זיי מוסתרו⁸² ונתפסו⁸³. וזהו שרפים עומדים ממעל לו⁸³ פי'⁷³ ממעל לשכינתא⁸⁴ וזהו] בשכמלוי⁸⁵ שם כבוד מל' הוא ביי"ע⁸⁶ כח הפועל בנפעל⁷⁹ הוא

65 אין מתפללין [א: עומדים להתפלל] אלא מתוך כובד ראש: ראה ברכות ל, ב. שו"ע אדה"ז הל' תפלה סצ"ג, ס"ב. ראה גם מאמרי אדה"ז על מארז"ל ע' מו ואילך. במאמר שלאח"ז על יד הערה 40.

66 את: לכאורה צ"ל: עש. או עס.

67 ולבי חלל בקרבי: תהלים קט, כב.

68 למשל א כלי [אדה: כוס] וואש דער חלל איז גרעסער קען מער אריין: השווה מאמר שלאח"ז על יד הערה 42.

69 יהי חסדך ה' עלינו כאשר יחלנו לך: תהלים לג, כב.

70 אשר לא נשא לשוא נפשו: תהלים כד, ד.

71 פאלש: אוצ"ל: פאלש.

72 ישא ברכה מאת ד': תהלים כד, ה.

73 פי': אבה: ליתא.

74 ברוך אתה הוי' אלקינו: נוסח הברכות.

75 הוי' . . סוכ"ע אלקים . . ממכ"ע: ראה לקו"ת בלק עג, ד ואילך. סהמ"צ להצ"ע ע' סב. אמרי בינה בהקדמה. סה"מ מלוקט ח"ד ע' ד [בהוצאה החדשה – ח"א ע' צ].

76 סוכ"ע: זהו רע"מ פניחס רכה, א.

77 ממכ"ע הוא כח הפועל בנפעל: ראה תו"א בשלח סו, ג. שמות קו, א. לקו"ת בחוקותי מט, ב. אה"ת שה"ש כרך ב ע' תרעו. סה"מ תרמ"ב ע' תסג – זוהר.

78 כח הפועל בנפעל: בלקו"ת שלח מז, א: בספרים. ראה הנסמך במ"מ לשם. ספר הישר (לר"ת?) סוף ש"ג.

79 ונק' אל . . כח הפועל בנפעל: א: ליתא. וכנראה נשמט מפני תיבות הדומות: כח הפועל בנפעל . . כח הפועל בנפעל.

80 אל מסתתרו: ישעי' מה, טו.

81 מיכאל וגבריאל . . ונתפסו: ראה גם ת"ז ת"ע ככג, א. פסיקתא דר"כ פסקא יב בחודש השלישי. לקח טוב משפטים כג, כ. מדרש תהלים באבער יז, ג. ילקוט המכירי תהלים יז, ו. תו"א תצוה קי, ד. מאמרי אדה"ז על פרשיות התורה ח"א ע' קעט. ש"א כה, א. אה"ת חנוכה כרך ה ע' תתקכ. ס' הערכים חב"ד כרך ג מערכת אור הנשמה ע' שע.

82 אין זיי מוסתרו ונתפסו: בדה: מוסתרו ונתפסו אין זיי.

83 שרפים עומדים ממעל לו: ישעי' ו, ב.

84 שרפים . . ממעל לשכינתא: הובא בכ"מ בשם זוהר. ראה ביהו"א אחרי עת, א. מאמרי אדה"ז תקס"ו ח"ב ע' תקנט. אה"ת שלח ע' תרכח. מאמרי אדה"א דברים ח"ג ע' תתקמח. וש"נ.

85 בשכמלוי: פסחים נו, א.

86 בשכמלוי שם כבוד מל' הוא ביי"ע: ראה מאמרי אדה"ז תקס"ג ח"א ס"ע שנו ואילך – נוסחא שניי. תקס"ה

בחי' יחו"ת⁸⁷ ד' רבתי⁸⁸ הוא בחי' מל' דאצי' קודם שנתפשט בבי"ע⁸⁹ היא בחי' יחו"ע⁹⁰ בחי' הוי' אלקות אליין וזהו בשמים ממעל ועל הארץ מתחת אין עוד⁹¹.

עוד פי' טפלי⁹² ווי ער איז זעך מתבונן ווי כל העולמות בי"ע איז טפל צו דעם חיות אלקות וואש דרינען איז, וזהו וידעת היום כו' כי הוי' הוא אלקים⁹³ כי מצד הוי' [אליין] איז דא⁹⁴ גלייך שמים וארץ וזהו אם אסק שמים שם אתה ואציע שאול הנך⁹⁵ אלץ גלייך, ווי שמים אזו ארץ ושאלו שהוא מדריגות תחתונות⁹⁶, וזהו מבטן שאול שועתי⁹⁷, [אלץ] איז גלייך קמי' כחשיכה כאורה⁹⁸, והראי' דכתיב ויאמר ה' אל משה⁹⁹, ויאמר ה' אל בלעם¹⁰⁰. ולעתיד כתיב כי עין בעין יראו¹⁰¹, וידע כל פעול כי אתה פעלת¹⁰², מי וועט זעהען רק דעם חיות אלקות אליין בהתגלות. ועכשיו דארף דאש זיין מעין דער פון בשעת התפלה, להיות ואהבת אז זאל ווערין איין קלעפ אין הארצין אז ער וויל גילוי אלקות. און דאש איז אויך אין ש"ע ברוך אתה ה' אלקינו, פי' ברוך שיהי' ברכה שיהי' הוי' בהתגלות הברכה והמשכה מהוי' בברכת השנים¹⁰³ וכדומה, [כי מזונותיו של אדם קצובים לו מרה"ה¹⁰⁴ איז דאך קצובים ווי קען זיין א ברכה. אך עש איין] דער אמת פון הוי' אליין לכן קען זיין איין ברכה והמשכה בברכת¹⁰³ השנים וכדומה. [אך כל זה הוא גילוי הוי' בגשמיות בברכת השנים וכדומה], אך להיות גילוי אלקות ממש א"א

ח"א ע' קסח. לקו"ת אמור לא, סע"ג ואילך. מאמרי אדה"ז על פרשיות התורה ח"ב ע' תרמ. ע' תשטו – תקס"ז מהדורת תשס"ד ע' ט. ע' טז ושם: שכ . . ג' עולמות: צ"ל: שכ"מ [= שם כבוד מלכותו] ג' עולמות. ע' כב – במהדורה ראשונה ע' טז. סהמ"צ להצ"ע ע' קכב.

(87) בשכמל"ו . . יחוי"ת: זהר בהקדמה יב, א. בראשית יח, ב. ראה גם תו"א ויקהל קטו, ב ואילך.

(88) ד' רבתי: מסורה גדולה ואתחנן ו, ד וריש בראשית. זהר בהקדמה יב, א. פינחס רלו, ב.

(89) ד' רבתי . . מל' דאצי' קודם שנתפשט בבי"ע: ראה לקו"ת אמור לב, ב. סהמ"צ להצ"ע קלו, ב. ס' הערכים חב"ד מערכת ד' רבתי ע' תקמה ואילך ובהנסמן שם.

(90) יחוי"ע: זהר בראשית יח, ב.

(91) בשמים ממעל ועל הארץ מתחת אין עוד: ואתחנן ד, לט.

(92) עוד פי' טפל: שער היחוד והאמונה פי"ו פ, סע"ב.

(93) וידעת היום כו' כי הוי' הוא אלקים: התחלת הכתוב בשמים ממעל. ושם: האלקים.

(94) דא: תיבה זו איננה ברורה בהצילום. אולי כתוב דאך. או דאש. ואולי בכלל היא מיותרת.

(95) אם אסק שמים שם אתה ואציע שאול הנך: תהלים קלט, ח. ושם: ואציעה.

(96) מדריגות תחתונות: **אבה**: מדריגה תחתונה.

(97) מבטן שאול שועתי: יונה ב, ג.

(98) כחשיכה כאורה: תהלים קלט, יב. ראה מאמרי אדה"ז תקס"ה ח"א ע' קפה. ע' רט. סידור סדר הגדה רצו,

סע"ג ואילך. לקו"ת צו יב, א. עט"ר ע' נא.

(99) ויאמר ה' אל משה: שמות ד, ד.

(100) ויאמר ה' אל בלעם: ראה בלק כב, יב: ויאמר אלקים. הלשון שבפנים הובא בכ"מ, ומהם: מאמרי אדה"ז על פרשיות התורה ח"ב ע' תשה. תקס"ה ח"ב ע' תשיא. שע"ת קיג, ד. מאמרי אדה"א דברים ס"ע כח. הנחות תקע"ז ע' רנו וע' שלא. תו"ח שמות כ, סע"ב. וארא נד, ב. בשלח קסו, ג.

(101) כי עין בעין יראו: ישעי' נב, ח.

(102) וידע כל פעול כי אתה פעלתו: תפלת העמידה לר"ה.

(103) השנים . . בברכת: **אד**: ליתא. וכנראה נשמט מפני תיבות הדומות: בברכת השנים . . בברכת השנים.

(104) מזונותיו של אדם קצובים לו מרה"ה: ביצה טז, רע"א.

התחלת עבודה

יא

אלא ע"י תורה שדבריו חיים וקיימים¹⁰⁵, שאותינות] התו' גופא הם אלקות ונק' דבר הוי'. אבל האומר אין לי אלא תורה אפילו תורה אין לו¹⁰⁶ ווא[רום בלא תפילה¹⁰⁷ זעט ער די תורה אויך בגשמיות. און תפילה אליין איז אויך ניסט ווא[רום אין תפילה ווערט ערשט אקלעפ אין הארצין אז ער בעט אין ש"ע אז זאל זיין הוי' אלקינו, אך איך בא לידי זה הוא ע"י התורה כל היושב ושונה הקב"ה שונה כנגדו¹⁰⁸ ונק' קורא בתורה¹⁰⁹ פי' ער רופט ארויש גאט אליין דווקא בהתגלות אין תורה. און צו תפילה דארף מען די ב' הכנות כנ"ל וד"ל.

---

105) שדבריו חיים וקיימים: ע"פ ברכת אמת ויציב.

106) האומר אין לי אלא תורה אפילו תורה אין לו: ראה יבמות קט, ב. ראה גם מאמרי אדה"ו תקס"ה ח"א ע' קכט ואילך.

107) אפילו תורה אין לו . . . תפילה: ראה גם לקו"ת ויקרא ה, א. מאמרי אדה"א ויקרא ח"ב ע' תשיד ואילך. סה"מ תרמ"א ע' יא. וש"נ. וראה גם מאמרי אדה"ו תקס"ה ח"א ע' קסב.

108) כל היושב ושונה הקב"ה שונה כנגדו: ראה תדא"ר רפ"ח. ילקוט שמעוני איכה ב, יט – רמז תתל"ד. מאמרי אדה"א דברים ח"ב ע' שפז. וש"נ. סה"מ תרל"ז ח"א ע' צד. וש"נ.

109) קורא בתורה: ברכת פ"ב, מ"א – יג, א.

בס"ד.

להבין תכלית המכוון מהתבוננות שבתפילה הוא [כדי] שיהי' גילוי אלקות, דהיינו אז זאל פון זיך ניסט ווערין, שבלאו הכי גנבא אפום מחתרתא רחמנא קריי² ואין אלוקה בקרבו³ אפי' כשהוא עובד ד' אעפ"כ הוא יש ודבר נפרד בפ"ע. לכן צריך להתבונן דווקא בכדי שיהי' גילוי אלקות אז עש זאל פון זיך ניסט ווערין. וזהו על כי אין אלוקי בקרבי מצאוני הרעות האלה, כמ"ש ישראל לא ידע עמי לא התבוננ⁵ הוי גוי חוטא עם כבד עוון⁶ כו', פי' לפי שעמי לא התבונן הוא מקור להיות חוטא.

אך ההתבוננות אינם רק בבעל מוח כנא[מר] נשמת שדי תבינס⁷ אבל בשאר כל אדם צריך תחילה כובד ראש קודם ההתבוננות⁸ היינו הכנעה. דיש ב' מיני תשובה עילאה ותתאה⁹, היינו תשוב ה' תתאה לגבי וי"ו¹⁰ ותשוב ה' עילאה לגבי וי"ו¹² פי' תשובה תתאה הוא ענין עקירת הרצון מהבלי [ה]עולם בכדי שיהי' לו רק רצון א' לאביו¹³ שבשמים¹⁴ (ער דארף א"י איד זיין). וזהו אם יהי' נדחך בקצה השמים משם יקבצך¹⁶ פי' יקבצך לשון רבים¹⁷ היינו פיזור הנפש בכמה רצונות,

-
- 1) להבין תכלית המכוון מהתבוננות שבתפילה: ראה גם במאמר דלעיל.
  - עוד ע"ד המאמר ראה לקמן במקורות והערות.
  - 2) גנבא אפום מחתרתא רחמנא קריי': ראה ברכות סג, א ע"פ גי' הע"י. הנסמך במאמרי אדה"ז על פרשיות התורה ח"א לע' ט. מאמר ד"ה להבין מצות אהבה תקס"ד נדפס בסהמ"צ להצ"צ ע' קצט. מאמר ד"ה להבין מצה זו תקפ"ה יז (קה"ת תשע"ז). סה"מ תרל"א ח"א ע' רסח ואילך.
  - 3) ואין אלוקה בקרבו: ע"פ הנסמך בהערה הבאה.
  - 4) על כי אין אלוקי בקרבי מצאוני הרעות האלה: וילך לא, יז.
  - 5) ישראל לא ידע עמי לא התבונן: ישע"י א, ג. ראה גם שער האמונה בהקדמה א, ב. מאמרי אדה"א הנחות תקע"ז ע' רנו.
  - 6) הוי גוי חוטא עם כבד עוון: ישע"י א, ד.
  - 7) נשמת שדי תבינס: איוב לב, ח.
  - 8) כובד ראש קודם ההתבוננות: ראה לקמן הערה 40.
  - 9) ב' מיני תשובה עילאה ותתאה: זהר רע"מ נשא קכג, א.
  - 10) תשוב ה' תתאה לגבי וי"ו: ראה זהר רע"מ נשא קכב, א. ראשית חכמה שער התשובה פ"ב (קו, ג). מאורי אור מערכת תשובה אות ס. אוה"ת בא ע' שלו.
  - 11) ותשוב ה' עילאה לגבי וי"ו: ראה לקמן ד"ה וזהו תשוב. דרך חיים יח, ב. מאמרי אדה"א דברים ח"א ע' רצג. תו"ח תצוה שסח, ג.
  - 12) וי"ו: ה'; רשם על הגליון: יו"ד. ראה לקו"ת מצורע כה, ב. הערה שלפנ"ז.
  - 13) רצון א' לאביו שבשמים: ראה גם תו"א ויקהל פז, סע"ג. מקץ לו, ב. לקו"ת בלק עב, א. מאמרי אדה"ז על פרשיות התורה ח"א ע' שסז. תקס"ג ח"א ע' קצז. סה"מ תרכ"ט ע' שמו. תרנ"ה ע' יט. תרע"ב-ע"ז ע' קב.
  - 14) לאביו שבשמים: אה: ליתא.
  - 15) א: אבה: איין.
  - 16) אם יהי' נדחך בקצה השמים משם יקבצך: נצבים ל, ד. ראה גם מאמרי אדה"ז אתהלך לאוניא ע' קיב. כתובים ח"א ע' סא ואילך. שערי תשובה ג, א ובהערה 3. מאמרי אדה"א דברים ח"ד ע' א' קעה.
  - 17) פי' יקבצך לשון רבים: ה'; על הגליון רשם ביאור: ר"ל אף כי לשון יחיד הוא . . . ענין הקיבוץ לא שייך ביחיד לכן אמר „לשון רבים" פי' ענין הקיבוץ הוא לשון רבי'.

לכן צריך קיבוץ¹⁸ היינו שיהי' לו רק רצון א'. וזהו דע את אלקי אביך ועבדהו בלב¹⁹ שיהי' לו רק לב א'. ואיך יבוא לזה שיהי' לו רק לב א'²⁰ הוא ע"י ב' בחי', הא' הוא כדכתיב, עד יערה עלינו רוח ממרום²¹ דווקא שלא ע"י התבוננות, כמארז"ל בכל יום ב"ק יוצאת ומכרזת שובנו²² בניס²³ כו'. פי' ב"ק²⁴ נק' מל'²⁵ דאצ"י דהיינו הארה על מלאכים ונשמות כמ"ש בזה"ק סתימין עיינין²⁶ סתימין אודנין²⁷, למשל כמו שישן ואינו [עושה] כלום וחביריו המרחמים עליו מעוררו, כך נמשך הארה מ"ג מדות הרחמים²⁴ להיות לו הרהורי תשובה²⁴ בלי התבוננות כלל. לכן אומרים ב"ש קודם פסוד"ז אב הרחמן כו' שיומשך מרחמנותו להיות מהולל כו'. אך אין נשמע הב"ק, רק שכשעושה מצוה עי"ז הוא שומע הב"ק²⁸ שיבוא לו הרהור תשובה. ובחי' הב' הוא ע"י שמתבונן איך שהוא חי כחיי הגויים²⁹ כדכתיב רוח האדם היא העולה למעלה ורוח הבהמה יורדת למטה³⁰, ורוח האדם נק' נפש אלקית שמתפעל מאלקות ורוח הבהמה הוא נפש הבהמית³¹ יורדת למטה ששרשה נמשך מפני שור³² שבמרכבה. ומשם נשתלשל לחיות עד שנמשך לשמרי אופנים³³

18) לכן צריך קיבוץ: א' נכפלו תיבות אלו.

19) דע את אלקי אביך ועבדהו בלב: דברי הימים-א כח, ט.

20) רק לב א': אבה: ליתא.

21) עד יערה עלינו רוח ממרום: ישעי' לב, טו. ראה גם בהמאמר שלפניו על יד הערה 34. מאמרי אדה"א דברים ח"א ע' קו.

22) בכל יום ב"ק יוצאת ומכרזת שובו בניס: [אבה: בכל יום ב"ק מכרזת שובין] ראה זהר נשא ככו, א. מאמרי אדה"א ויקרא ח"א ע' טו. וש"נ. תוי"ח וארא עח, ג. וש"נ. המאמר שלפניו על יד הערה 35.

23) שובו בניס: ירמ"ג, יד. כב.

24) ב"ק . . מ"ג מדות הרחמים . . הרהורי [אבה: הרהור] תשובה: ראה לקו"ת במדבר ו, ג.

25) ב"ק נק' מל': ראה פרדס שה"כ שכי"ג, פ"ב מערכת בת. אור"ת מגיא' ע' רנג. כנפי יונה לרמ"ע מפאנו

ח"ג ס"ח. שעות קלה, ב. מאמרי אדה"א דברים ח"ד ע' א' קעב.

26) סתימין עיינין: ראה זהר בראשית כת, א. תוספתא נח סב, א: אטימין אודנין סתימין עיינין. סח, א. ויצא

קסה, א. ויקהל קצו, א. רע"מ פינחס רכב, א.

27) סתימין אודנין: ראה זהר תוספתא נח שם. זוהר רות מדרש נעלם – אוצר המדרשים אייזענשטיין ע' 515: סתימין אודנין וסגריין עיינין.

28) רק שכשעושה מצוה עי"ז הוא שומע הב"ק: השווה המאמר שלפניו על יד הערה 37.

29) חי כחיי הגויים: ראה גם מאמרי אדה"א על ענינים ע' נו – נוסחא שני'. הקצרים ע' קח. מאמרי אדה"א

הנחות תקע"ז ע' שו. תוי"ח בלח קלו, א.

30) רוח האדם . . הבהמה . . למטה: קהלת ג, כא – ושם: רוח בני האדם העולה היא למעלה ורוח הבהמה

היורדת היא למטה.

31) ורוח האדם נק' נפש אלקית . . ורוח הבהמה הוא נפש הבהמית: ראה גם מאמרי אדה"א על ענינים ח"ב ע' תיב ואלקי: ורוח האדם . . ורוח הבהמה . . ובלק"א נק' נפ"א ונפח"ב ובלשון הגמ' נק' יצ"ט ויצה"ר ובלשון

הקבלה נק' רוח האדם ורוח הבהמה.

32) נפש הבהמית . . מפני שור: ראה סידור שער האלול רל, א. לקו"ת ויקרא ב, ב. ג. ש"א יו, א הערה 11.

סה"מ תרמ"ב ע' קפד. וש"נ.

33) נפש הבהמית . . לשמרי אופנים: ראה ע"ח שער קיצור אבי"ע ש"ג, פ"ט. לקו"ת ויקרא ב, ב. צו ז, ד.

האזינו עד, ג. שה"ש מג, ד. וראה לקו"ת פ' ראה לד, ב.

ולמזלות³⁴, כי אין לך עשב מלמטה שאין לו מזל ממלמע'³⁵. וכמו"כ מזל מחכים³⁶, היינו הכל ע"י שרשם³⁷ שר של חכמה³⁸, ונשתלשל מפני השור עד בהמה גשמית³⁹. וגם יש בהמה שבאדם, היינו כמו הגוי שיש לו שכל, ונק' בהמה שבאדם מפני ששכלו רק לעצמו כמו הבהמה גשמית, וכשאדם הוא בעניני העולם הוא חי כחי הגוים, וכשיתבונן כנ"ל יהי' לו ג"כ עקירת הרצון להיות תשוב הי"י תתאה לגבי וי"ו. וזהו אין מתפללין אלא מתוך כובד ראש⁴⁰, שהתפילה הוא ש"ע היינו הדביקות בה' וחדות ה' היא מעוזכם⁴¹, ואינה אלא רק מתוך כובד ראש, פי' לפי התוך שנעשה לו מכובד ראש, למשל כמו חלל שבכוס לפי החלל הוא רוב המשקה נכנס בו⁴² כמבואר⁴³ כוס ישועות אשא⁴⁴ כו'. ובאופן שיהי' תוך תוכו דווקא שיהי' אלוה בקרבו ער זאל זיק ניט פארנארען, וכשהי' לו עקירות הרצון כנ"ל שיהי' לו לב א' יוכל אח"כ להתפלל היינו להתבונן. ובלא התבוננות אח"כ נק' כובד ראש אסקופה דעייל לפני חיצונים], לכן צריך להתבונן אח"כ דווקא.

ומהן ההתבוננות כדכתיב ראה נתתי לפניך היום את החיים כו' ואת הטוב⁴⁵ כו' ובחרת בחיים⁴⁶, פי' כי כל דבר הנברא והנעשה כל שיש לו תחילה יש לו תכלה⁴⁷ וכלה ונפסד ונק' מות, וחיים נק' דבר המחי' כמ"ש ואתה מחי' את כולם⁴⁸. וכשיתבונן כך יבא לוידעת היום והשבות אל לבבך כי הוי' הוא האלקים⁴⁹, פי'

34 נפש הבהמית . . . ולמזלות: מאמרי אדה"ז תקס"ג ח"ב ע' תשיט.

35 אין לך עשב מלמטה שאין לו מזל ממלמע' [אבה: מלמעלה]: ראה אוה"ת וארא כח ד ע' ב' בתפג שמציין: הובא ברי"ח פ"ה משער האהבה והוא במ"ר בראשית פ"י, ו]. מאמרי אדה"א דברים ח"ג ע' תתמח. וש"נ. שם ע' תתעו ואילך. סה"מ תרמ"ב ע' קע. וש"נ. תרל"ז ח"א ע' ה. וש"נ.

36 מזל מחכים: שבת קנו, א.

37 שרשם: תיבה זו אינה ברורה בהצילום הכתי". אבה: שרים.

38 שר של חכמה: ראה גם ילקוט שמעוני שמות ד, יב – רמז קע. מאמרי אדה"ז תקס"ז ח"ב ע' תשכנ וע' תשלב.

39 מפני השור עד בהמה גשמית: ראה ע"ח שער קיצור אבי"ע ש"נ, פ"ח. ראה טעמי המצות להרח"ו ר"פ ויקרא וציון לזהר פ' פינחס – רמ, ב. ומ"ש באור החמה שם, ראה אגרות קודש כ"ק אדמו"ר מהר"ש ע' צב ואילך. (ראה גם עמק המלך שער תיקוני התשובה פ"ו). ומאמרי אדה"ז תקע"ב ע' לא. ע' מא. מאמרי אדה"א שמות ח"א ע' כח, ושם: והבהמות הטמאות שהוא פני ארי". וש"נ. סה"מ תרל"ח ע' יח. וש"נ. תרמ"ב ע' רו. וש"נ.

40 אין מתפללין [א]: עומדים להתפלל] אלא מתוך כובד ראש: ראה ברכות ל, ב. שו"ע אדה"ז הל' תפלה סצ"ג, ס"ב. ראה גם מאמרי אדה"ז על מארז"ל ע' מו ואילך. במאמר שלפני על יד הערה 65.

41 וחדות ה' היא מעוזכם: נחמ"י ח, י.

42 למשל כמו חלל שבכוס לפי החלל הוא רוב המשקה נכנס בו: השווה מאמר שלפני על יד הערה 68.

43 כמבואר: אבה: כמאמר.

44 כוס ישועות אשא: תהלים קטו, יג.

45 ראה נתתי לפניך היום את החיים כו' ואת הטוב: נצבים ל, טו – בהוספת תיבת: כו'.

46 ובחרת בחיים: נצבים ל, יט.

47 כל שיש לו תחילה יש לו תכלה: ראה חובת הלבבות שער היחוד ש"א, פ"ה. מאמרי אדה"ז על פרשיות התורה והמועדים ח"ב ע' תש. תקס"ח ח"א ע' תל. מאמרי אדה"א במדבר ח"ד ע' א"תצב. המשך תרס"ז ע' כח.

48 ואתה מחי' את כולם: נחמ"י ט, ו.

49 לוידעת היום והשבות אל לבבך כי הוי' הוא הוא [אבה: ליתא] אלקים: ואתחנן ד, לט. ושם: האלקים.

להבין תכלית המכוון מהתבוננות שבתפילה

טו

ידיעה הוא במוח היינו התבונה⁵⁰ במוח לבד, ויכול להיות אין אלוה בקרבו, לכן צריך שהידיעה יהי' על לבבך. וז"ש גודע בשערים בעלה⁵¹ כל חד לפום מאי דמשער בלבו⁵² [והלא שיעור הוא במוח ומאי [ד]קאמר מאי דמשער בליבו]. אך דהנה ארז"ל הלב שומע⁵³ ולכאורה אינו מובן. אך דאיתא בזוה"ק זכאי דמלל על אודנין דשמעין⁵⁴ פי' למשל כמו אדם ששומע דבר ומבינו שהוא תופס ומקבל נק' שומע, כך בלב כשהוא מקבל ונתפס בלבו נק' הלב שומע. וזהו שמע ישראל⁵⁵ היינו הבנה⁵⁶ שהוי' הוא אלקינו⁵⁵ ואח"כ ואהבת⁵⁷ כו'. וברמב"ם הוא נחשב לב' מצות א' מצות ידיעא⁵⁸, ואהבת⁵⁹ פולחנא דרחימותא⁶⁰.

וזהו תשוב ה' עילאה היינו [בינה⁶¹] ההתבוננות לגבי וי"ו שיהי' והשבות אל לבבך דייקא. אך יש עוד בחי' א' לאסתכלא ביקרי' דמלכא⁶² היינו בחי' ראי' כמארז"ל הלב ראה⁶³ כמ"ש ולבי ראה הרבה חכמה⁶⁴ כו' [ובר"מ אבל בעיני שיכל דליבא אתחזי כולה⁶⁵] פי' די ש' ב' בחי' הלב שומע הלב רואה, ואינה דומה שמיעה לראי'⁶⁶, שראי' נק' חכ' ושמיעה נק' בינה⁶⁷, חכ' נק' וי"ו בינה נק' הי"א⁶⁸,

50 התבונה: אבה: התבוננות.

51 נודע בשערים בעלה: משלי לא, כג.

52 כל חד לפום מאי דמשער בלבו: ראה זהר וירא קג, ריש ע"ב.

53 הלב שומע: קה"ר פ"א, טז (א). ראה גם מאמרי אדה"א שמות ח"ב ע' תנו. סה"מ תרמ"ב ע' תלב.

54 זכאי דמלל על אודנין דשמעין: ראה זהר תצוה קפו, ריש ע"ב.

55 שמע ישראל . . שהוי' . . אלקינו: ואתחנן ו, ד.

56 שמע ישראל היינו הבנה: ראה זהר אד"ר נשא קלח, ב. תו"א ויחי מזו, ב. לקו"ת פינחס פ, א. מאמרי

אדה"א ויקרא ח"ב ע' תשלו. ושי"נ. הנחות תקע"ז ע' קמח. ושי"נ.

57 ואהבת: ואתחנן ו, ה.

58 וברמב"ם . . מצות ידיעא: ראה סה"מ שלו מ"ע ב. הלי' יסוה"ת פ"א, ה"ז.

59 וברמב"ם . . ואהבת: ראה סה"מ שלו מ"ע ג. הלי' יסוה"ת רפ"ב.

60 פולחנא דרחימותא: ראה זהר ואתחנן רסז, א. בשלח נה, ב.

61 הי' עילאה . . בינה: ראה זהר רע"מ ויקרא יז, א. סה"מ תרמ"ב ע' קטז. ושי"נ.

62 לאסתכלא ביקרי' דמלכא: ראה זהר מקץ קצט, א. בראשית לח, א"ב. פקודי רמז, ב. תרומה קלד, א. תו"א

ויחי מזו, ג. לקו"ת שה"ש מא, ד. תו"ח ח"ש קלב, ב. מאמרי אדה"א קונטרסים ע' רצז. מאמר מצה זו תקפ"ה ע' ט

(קה"ת תשע"ז).

63 הלב ראה: ב: רואה. קה"ר פ"א, טז (א). ראה גם מאמרי אדה"א שמות ח"א ע' כ. ח"ב ע' תנו. סה"מ

תרמ"ב ע' תלב.

64 ולבי ראה הרבה חכמה: קהלת א, טז.

65 ובר"מ אבל בעיני שיכל דליבא אתחזי כולה: ראה זהר רע"מ משפטים קסז, ב: ושם: אבל בעין השכל

דבלבך את חזי בכלא. ועד"ז הובא לקמן בפנים. ואולי גם כאן צ"ל כן.

66 ואינה דומה שמיעה לראי': ראה מכילתא יתרו יט, ט. לק"ט שלח יג, יח. סה"מ תרכ"ח ע' יד. תר"ם ח"א

ע' כד. ושי"נ. מאמר מצה זו תקפ"ה שם.

67 שראי' נק' חכ' ושמיעה נק' בינה: ראה תו"א וירא טו, ד. מקץ מ, א. ביאור"ז בהר פב, ג ואילך. סה"מ

תרכ"ח שם ע' יג.

68 חכ' נק' וי"ו [אבה: י, וכה' בסמוך בפנים] בינה נק' הי"א: ראה זהר רע"מ ויקרא יז, א. פינחס רמג,

רע"א. אגה"ת פי"ד. תו"ח ויצא קסז, ג הערה 38.

להבין תכלית המכוון מהתבוננות שבתפילה

חכ' נק' אין בינה נק' יש⁶⁹, חכ' נק' מעין בינה נק' נהר⁷⁰ פי' חכמה הוא בחי' ברק⁷¹ כמ"ש ויצא כברק חיצו⁷² כמו שמבריק בשכלו ועדיין אינו מבינו בהרחבה אפי' בעצמו ומכש"כ להסביר לאחר, וזהו בחי' יו"ד שעדיין אינו בהרחבה. משא"כ בינה כשהוא מבין ונתפס בשכלו בהרחבה לכן נק' נהר, דהיינו שהשכל בהתפשטות והתרחבות, ונק' יש מפני שהוא תופס במוחו, כמו למשל שהוא תופס ביד. וכשנתפס במוחו יכול להסביר אפי' לאחר דאיתא בס"י הבן בחכמה וחכם בבניה⁷³ פי' הבן בחכמה היינו בינה שבחכ⁷⁴ וחכם בבניה היינו חכמה שבבניה. פי' חכ' נק' יו"ד בחי' אין בחי' ברק ובינה נק' בחי' ה' [יש] ונהר, וביו"ד ב' קוצין קוץ עליון היינו הנביעה כמו מעין הנובע מתהום שרואין המקום שנובע אך שאינו עדיין בהרחבה, וקוץ התחתון היינו בינה שבחכ' פי' כמו למשל אדם שמבריק לו בשכלו ואינו מבין עדיין בעצמו וכש"כ שאינו יכול להסביר לזולתו, ואח"כ כשמבין הדבר בהתרחבות יכול גם להסביר לזולתו. מסתמא ה' בכח הברק בהעלם ואח"כ יצא מההעלם אל הגילוי כי כל דבר שיש בפועל יש בכח. ואח"כ מקוץ תחתון של יו"ד נעשה ה' בחי' בינה היינו בחי' נהר למשל כמו נהר שאינו נראה המקור שממנו נובע הנהר, וחכ' שבבניה נק' כשבא לשורש ותמצית השכל למשל כשמתבונן בתפילה באלקי' איך שהמדות בטלים נגד המוח⁷⁵. כך למע' מדות נק' ז"א⁷⁶ ומוח נק' בינה, ובוודאי באדם אינו כמו למעלה רק עד"מ⁷⁷ לקרב אל השכל בחי' בינה בחי' יש בחי' נהר. ולעתיד כתיב ולא יכנף עוד מורך והי' עיניך רואות⁷⁸ כו' שלא יהי' בחי' כנף היינו בחי' לבוש בחי' משל. ומעין זה כו' בש"ע הלב ראה בחי' ראי' ממש כמ"ש ולבי ראה⁷⁹ כו' בעין השכל דבלבך את חזי כולא⁸⁰ היינו שיצא⁸¹ לשורש ותמצית ההתבוננות. ולכן המשמיע קולו בתפילתו היז' מקטני אמנה⁸², כי דהע"ה אמר בפסד"ז לפי שדע"ה הוא בחי' מל"י⁸³ ושורש

69 חכ' נק' אין בינה נק' יש [א': כ"ז ליתא]: ראה גם הנסמן בביאורו להצ"צ כרך ב ע' תתרא. מאמרי אדה"א בראשית ע' ב. דרושי חתונה ח"ב ע' תעג. סה"מ תרכ"ט ע' רעח. תרס"ז ע' תמו.

70 חכ' נק' מעין בינה נק' נהר: ראה סה"מ תרל"ז ח"ב ע' תמ. וש"נ.

71 חכמה . . ברק: ראה גם תו"א בראשית ו ג.

72 ויצא כברק חיצו: זכרי' ט יד. ראה גם תו"א משפטים עח, ג. מאמרי אדה"א תקס"ח ח"א ר"ע פא. מאמרי אדה"א דברים ח"א ע' רנ.

73 בס"י הבן בחכמה וחכם בבניה: פ"א מ"ד.

74 הבן בחכמה היינו בינה שבחכ: ראה גם סה"מ תרנ"ט ע' רמח. וש"נ. תרפ"ב ע' קמג ואילך.

75 המוח: **אבה: המחשבה.**

76 מדות נק' ז"א: ראה גם תו"א שמות נ, ד. בשלח טו, ג. לקו"ת ואתחנן יב, סע"ד.

77 עד"מ: **אבה: בדרך משל.**

78 ולא יכנף עוד מורך והי' עיניך רואות: ישעי' ל, כ.

79 שיצא: **אבה: שיבוא.**

80 המשמיע קולו בתפילתו היז' מקטני אמנה: ברכות כד, ב. ראה גם מאמרי אדה"א קונטרסים ע' שז. וש"נ. תו"ח בא קח ב ובהערה 472.

81 שדע"ה [אבה: שדוד המלך] הוא בחי' מל"י: ראה פרדס שע"כ שכ"ג, פ"ד מערכת דוד. לקו"ת להאריז"ל שמו"א כ. הנסמן במאמרי אדה"א דברים ח"ג ע' תתקט.

המל' נמשך מבינה⁸², היינו כשהוא מבין עצמו בהרחבה היא מקור המל', דהיינו שהוא יכול לדבר אף לזולתו. משא"כ הרואה את גדולת המלך הרי ברגע א' יוכל לראות שא"א להגיז ולספר, לכן תפילה בלחש. ואומר[ים] ח"י ברכת[ת]⁸³ ברוך אתה הוי' כי איהו ברוך ואיהי ברכה⁸⁴ חכ' נק' ברוך מפני שהוא מקור הנובע ובינה נק' ברכה⁸⁵ שמקבלת הנביעה, ולכן יכול לומר ברכות השנים והלא מזונותיו של אדם קצובין לו מר"ה⁸⁶ אך כשיצא⁸⁷ אל בחי' חכ' יש לו⁸⁸ להמשיך נביע[ה] חדשה היינו אורות בכלים.

אך התפילה נק' חיי שעה ואח"כ צ"ל תנ[ו]רה חיי עולם⁸⁹, פי' חיי שעה⁹⁰ פרש"י רפואה ומזונות⁹¹ ובלשון קבלה נק' ח"ת ומל"ו⁹² היינו התחלקות אורות בכלים ברפואה וברכת השנים, אבל תנ[ו]רה דברים חיים וקיימים⁹³ כו' כמו שהוא באצי' ממש, ולכן ארז"ל לא נברא לילה אלא לגירסא⁹⁴ כמ"ש ובלילה שירו עמי⁹⁵ וארז"ל כל הקורא ושונה בלילה הקב"ה מושך עליו חוט של חסד ביום⁹⁶, לפי שבליילה הסתלקות המוחין לגמרי⁹⁷, לכן צריך לתורה להמשיך מוחין חדשים, בתורה דוקא לפי שדבריו חיים וקיימים כמו שהאור באצי' ממש. אך האומר אין לי אלא תורה אפי' תורה אין לו⁹⁸ דכתיב אם ישים אליו לבו רוחו ונשמתו אליו יאסוף⁹⁹ פי' אם ישים אליו לבו בתפילה אזי רוחו ונשמתו אליו יאסוף בתורה כו' וד"ל.

82) ושורש המל' נמשך מבינה: ראה זהר ויקרא יא, סע"א. ואתחנן רסב, א. וישלח קעב, ב. מאמרי אדה"ז נביאים ר"ע קעד. כתובים ח"א ע' ג ואילך.

83) ואומר[ים] ח"י ברכת[ת]: ברכות פ"ד, מ"ג – כה, ב.

84) איהו ברוך ואיהי ברכה: ראה זהר תרומה קסב, א. ואתחנן רסד, ב. לקו"ת תזריע כב, ג. סידור ערב שבת קסה, סע"ב ואילך. שער הל"ג בעומר שה, ד. אוה"ת תהלים כרך ב ע' תתקנט ואילך.

85) חכ' נק' ברוך . . ובינה נק' ברכה: ראה גם שהמ"צ להצ"צ ע' קג. מאמרי אדה"א ויקרא ח"ב ע' תמו וע' תס.

86) מזונותיו של אדם קצובין לו מר"ה: ביצה טז, רע"א.

87) כשיצא: אבה: כשיב[ו]ן א.

88) יש לו: אבה: יכול להיות.

89) התפילה נק' חיי שעה . . תנ[ו]רה חיי עולם: שבת י, א. וש"נ.

90) חיי עולם . . חיי שעה . . ובלשון קבלה נק' ח"ת [אבה: ת"ת] ומל': ראה גם קו"א לתניא ס"ד ד"ה להבין מ"ש בפע"ח דבזמן הזה עיקר הביורור ע"י תפלה – קנה, ב.

91) חיי שעה פרש"י רפואה ומזונות: שבת שם ד"ה חיי עולם. ושם: לרפואה לשלום ולמזונות.

92) דברים חיים וקיימים: ע"פ ברכת אמת ויציב.

93) לא נברא לילה אלא לגירסא: ראה ערובין סה, א.

94) ובלילה שירו [אבה: שירה] עמי [בה: עמו]: תהלים מב, ט. ושם: שירה בה"א. ראה ע"ז ג, ב. אוה"ת ברכה ע' איתנא: קרי בחולם כמו שירו בואו. שה"מ תרכ"ו ע' רצב.

95) כל הקורא ושונה בלילה הקב"ה מושך עליו חוט של חסד ביום: ראה ע"ז שם.

96) שבליילה הסתלקות המוחין לגמרי: ראה ע"ח שער החשמ"ל שמ"א, ספ"ב. ביאה"ז שמיני סה, ג. ביאה"ז האומר אין לי אלא תורה אפי' תורה אין לו: ראה יבמות קט, ב. ראה גם מאמרי אדה"ז תקס"ה ח"א ע' ככט ואילך.

97) האומר אין לי אלא תורה אפי' תורה אין לו: ראה יבמות קט, ב. ראה גם מאמרי אדה"ז תקס"ה ח"א ע' ככט ואילך.

98) אם ישים אליו לבו רוחו ונשמתו אליו יאסוף: איוב לד, יד.

99) אם ישים אליו לבו רוחו ונשמתו אליו יאסוף: איוב לד, יד.

סקירה קצרה אודות ספרי אדמו"ר האמצעי

אודות יחודו של כ"ק אדמו"ר האמצעי מספר כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ:¹ הוד כ"ק אאזמו"ר אדמו"ר מוהר"ש מספר להוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק כי הוד כ"ק זקנו כ"ק אדמו"ר האמצעי הי' מחלק את החסידים העוסקים בידיעת תורת החסידות ובעבודה לכמה פלוגות. היינו לבד החלוקה הכללית משכילים ועובדים הי' מחלק כל אחת מהם לכמה פלוגות, כמה סוגים במשכילים וכמה סוגים בעובדים. ולכל סוג וסוג מהמשכילים והעובדים כתב עבורם מאמרים וספר מיוחד. לסוג א' מהעובדים כתב ספר שער התשובה והתפלה חלק ראשון, וחלק שני לסוג אחר, וחלק שלישי לסוג אחר.² וכן בסוגי המשכילים דלסוג אחד כתב ספר שער האמונה. ולהסוג השני ספר עטרת ראש. ולהסוג המעולה ביותר ספר אמרי בינה. הספרים שער היחוד ושערי אורה הם כללים ונכתבו עבור כל החסידים כי שער היחוד הוא המפתח דתורת החסידות, ושערי אורה הוא האליף בי"ת דתורת החסידות.³

וברשימת דברים⁴ כתב: צוליעב איס⁵ האט דער זיידע⁶ געשריבען דעם פירוש המלות.⁸

ובספר התולדות אדמו"ר מהר"ש עי' 65: עוד אמר לו¹² אז אדמו"ר מהר"ש על יחידות¹³: אדמו"ר האמצעי עשה הספרים שלו כל ספר לסוג חסידים מיוחדים, לבד שער היחוד, שערי אורה, וקונטרס ההתפעלות אשר המה לכלל החסידים. שער היחוד לבד ההשכלה של ידיעת סדר ההשתלשלות אשר בו הנהו פותח שער בהשכלה של חסידות, שערי אורה הוא הבנה בחסידות, וקונטרס ההתפעלות הוא פותח שער לעבודה¹⁴.

(1) „היום יום“, טו אדר שני, שושן פורים. קונטרס לימוד החסידות עי' 30. אגרות קודש כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ ח"ג עי' שסז.

(2) הכוונה לספר דרך חיים שהוא חלק שלישי משער התשובה והתפלה.

(3) ראה המובא לקמן מספר התולדות אדמו"ר מהר"ש, שגם קונטרס ההתפעלות נכתב לכלל החסידים.

(5) התמים חוב' ב עי' [פז] עט. וירצבורג ג' וישלח, י' כסלו, ס"ז.

(6) ר' ישראל בר' יצחק יפה מדפיס דקאפוטס. עלה לארץ ישראל בשנת תקפ"ב – ראה תולדות חב"ד בארץ הקודש נא. ב. קובץ אור ישראל לב – סיון תשס"ג – עי' כג הערה 42 עי' קכה: בערך בשנת תק"פ.

(7) כ"ק אדמו"ר האמצעי.

(8) בספר השיחות קיץ ה'ש"ת עי' 90: עס איז ידוע אז דער מיטעלער רבי האָט געמאַכט יעדן פון זיינע ספרים פאַר אַן אַנדער חסיד.

(9) עי' תמט.

(10) נדפס גם באגרות קודש ח"ג עי' תעז.

(11) פוקח עורים.

(12) כ"ק אדמו"ר מהורש"ב נ"ע.

(13) בשנת תרס"ז הי' אאמו"ר בירצבורג והייתי שם עמו, בלכתנו לטייל ספר לי מהיחידות שהי' לו אצל אביו בשנת תר"ם – ספר התולדות שם עי' 64.

(14) נמצא גם בספר השיחות תרצ"ו עי' 141 (ובמהדורת תשע"ד עי' 153). (וראה שם בעי' שלפנ"ז הערה 85).

סקירה קצרה אודות ספרי אדמו"ר האמצעי

במאמרי אדמו"ר האמצעי קונטרסים⁹ כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ¹⁰: יש אצלי רשימת סיפור ארוך בענין בעל תשובה, ויש מקום לחשוב שכ"ק אדמו"ר האמצעי כתב ספר זה¹¹ ביחוד עבורו.

כ"ק אדמו"ר האמצעי כתב מאמרים אחדים באידיש¹⁶ במשך זמן נשיאותו. אודות זה נרשם ברשימת כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ¹⁷: חידוש גדול בתורת החסידות ודרכי החסידים הי' דכתב והדפסת קונטרס בשפה המדוברת, אידיש, ויקראוהו בשם פוקח עורים.

ברשימת דברים הנ"ל⁶: דער זיידע⁸ האט געהאט חסידים פון פערשיידענע סוגים, רחוקים זה מזה כרחוק מזרח ממערב. און פאר יעדן סוג חסידים האט ער געשריבן חסידות לפי ערכו. פון פוקח עורים ביז אמרי בינה איז א מהלך פון צהענדילגער דרגות און דאס איז דער זיידע. אריינלייגען געטליכע השכלה אין דעם עברי טייטש פוקח עורים און אריין לייגען הבנה דיגע הסברה אין אמרי בינה.

בספר השיחות תרצ"ו ע' 134 (קה"ת תשע"ד) כתוב: בהמשך צו דעם שמועס האט דער טאטע דערמאנהנט כמה גדולי הגאונים ואס האבין גישריבן זייער ספרים אין דער שפראך וואס דער ברייטער עולם האט גירעהט, און האט מסיים גיועהן, אז דער מיטעלער רבי איז גיועהן מוכרח צו שרייבן א מאמר חסידות אין זארגאן — פוקח עורים.

ובאגרות קודש הנ"ל¹⁰: נודע ברור אשר הספר פוקח עורים הוא הספר הראשון של הוד כ"ק רבינו האמצעי שבא בדפוס¹⁸. וכן יש עוד מאמר מזמור שיר ליום השבת שנדפס באידיש¹⁹ בשנת תרנ"ח — בווארשא, בספר דרכי תשובה, ובשנת תשט"ז ע"י הוצאת ספרים „קה"ת" עם הקדמה מכ"ק אדמו"ר²⁰. וכן יש עוד מאמרים שכתבם באידיש במשך זמן נשיאותו עד שבשנת תקפ"ז כתב קונטרס ענין התפלה²¹.

16) ויש להעיר מה ששמעו כותב השורות מפי ר' שמואל לעוויתין שפעם בעת שכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ מאמרים באידיש אמר לו איך שרייב ווייבערשע חסידות.

17) אופן השתלשלות בהתייסדות חסידות חב"ד, דור ראשון, דור שני סעיף מ' ע' יט (קה"ת תשס"ט).

18) היינו לאחרי הדפסת ספרי אביו כ"ק אדמו"ר הזקן, והם שו"ע תקע"ד-תקע"ו. תניא ואגה"ק תקע"ד.

סידור עם דא"ח תקע"ו. ביאורי הזהר תקע"ו. וגם שער התשובה והתפלה ח"א נדפס בשנה זו תקע"ז.

19) ובנוסח השער „מהרב הגדול המפורסם חסיד ועניו וכו' מוהר"ר דובער זצ"ל נוסף על ספר פוקח עורים שנדפס מכבר בלשון אשכנז . . .". וכמה פעמים נדפס המאמר מזמור שיר ליום השבת יחד עם פוקח עורים — פיעטרקוב עת"ר, לאדו תרפ"ד.

20) ולאח"ז נדפס במאמרי אדמו"ר האמצעי נביאים וכתובים ע' תקלט ואילך.

21) מאמרי אדמו"ר האמצעי קונטרסים ע' תקעט.

מקורות והערות

המאמר ד"ה התחלת עבודה בלול מהרבה תיבות באידיש — מה שלא מצינו בשאר ספרי אדמו"ר האמצעי. והמאמר ד"ה להבין תכלית המכוון מהתבוננות שבתפילה, שהוא כנראה קשור למאמר התחלת עבודה, הם כנראה מאמרים שנרשמו עבור סוג מיוחד, כמבואר לעיל בהסקירה.

•

התיבות בפנים המאמר שנכתבו באידיש באים בתוך סוגריים, שבזה הם דומים לשאר ספרי כ"ק אדמו"ר האמצעי, שהתיבות שמופיעים בהם באידיש באים בתוך סוגריים, אמנם הסוגריים נמצאים רק בשני ביכלאך **אד**. וגם זה לא לכל התיבות שנכתבו באידיש. ולע"ע לא נתברר מי עשה את זה.

התיבות שבפנים המאמר שבאים בשני חצאי לבנה ניתוספו בפנים עפ"י הכת"י.

•

להלן רשימת הביכלאך כתביהיד בהם נמצא המאמר התחלת עבודה:
א = 397 ע' קכא בכותרת: התחלת העבודה דרוש מהרב מו"ה דובער בהרב מוהר"ר שניאור זלמן נבג"מ ז"ע. ושם הפתיחה: התחלת העבודה מה מתפללין. בוך זה כולל גם דרושי אדהצ"צ ובניו.
ב = 587 רד, א בכותרת: התחלת עבודה דרוש מהרב מו"ה דוב בער בהרב שניאור זלמן ז"ל. ושם הפתיחה: התחלת עבודה זה מתפללין. בוך זה כולל דרושי אדה"ז ואדה"א ואדהצ"צ. מבוך זה נעתקה הכותרת שמופיע בריש המאמר.

ג = 944 בתחלתו. ללא כותרת. ושם הפתיחה: התחלת עבודה מה מתפללין. בבוך זה הרבה תיבות שבאידיש באים בתוך חצאי עיגול. בוך זה כולל דרושי אדה"ז ואדהצ"צ. מבוך זה הודפס.

ד = 2070 רמ, א. בוך זה כנ"ל בוך ג. בוך זה כולל דרושי אדה"ז אדה"א ואדהצ"צ.

ה = בכותרת: דרוש מהרב מו"ה דובער בהרב שניאור זלמן ז"ל. ושם הפתיחה: התחלת עבודה מה מתפללין.

להלן רשימת הביכלאך כתביהיד בהם נמצא המאמר להבין תכלית המכוון מהתבוננות שבתפילה:

א = 397 ע' ככג. בוך זה כולל גם דרושי אדהצ"צ ובניו.

ב = 587 רד, ב בכותרת בראש ע' אחד: התחלת עבודה. בוך זה כולל דרושי אדה"ז אדה"א ואדהצ"צ.

ג = 944 ב, א. בוך זה כולל דרושי אדה"ז ואדהצ"צ. מבוך זה הודפס.

ה = ג, ב.

לעילוי נשמת
האשה הכבודה והעדינה
בעלת תבונה ומדות תרומיות
מרת **מרים צימעל ע"ה**
פרידמאן
בת הרה"ג הרה"ח
מוה"ר יוסף ברוך ז"ל ראכווארגאר
רב אב"ד בחארקוב ובלאדז
מגזע הבעש"ט הקדוש
והרה"ק ר' פנחס מקארעץ
זכתה לראות ארבעה דורות
חסידי ושלוחי
כ"ק אדמו"ר זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע
נפטרה בשם טוב בת מאה ואחת שנה
י"ז סיון ה'תשע"ז

ת' נ' צ' ב' ה'

נדפס ע"י יוצאי חלצי' שליט"א